

УДК 37.036

О. Р. МЕДВЕДЄВА (канд. пед. наук, доц.)

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Розглянуто виникнення та становлення проблеми естетичного виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Показано процес художньо-естетичного виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва, музики, літератури. Проаналізовано проблеми та недоліки естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: естетичне виховання, молодший школяр, навчально-виховний процес, загальноосвітня школа, образотворче мистецтво, естетична культура, духовний досвід особистості, творчість.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В наші часи відбуваються процеси глобалізації та інформатизації світового суспільства, негативними сторонами яких є криза культури та соціальні потрясіння, зростає роль духовності та духовного досвіду особистості як невід'ємних ознак людини. Вони не притаманні нам від народження, тому роль виховних закладів у їх формуванні є очевидною. Духовність виникає та розвивається тільки в результаті накопичення особистістю пережитих, усвідомлених знань, відношень та емоційних станів [6, с. 32].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Естетичне ставлення людини до світу формується та розвивається на протязі всього життя. Разом із тим не всі його періоди рівноцінні для естетичного розвитку. Багато письменників, педагогів та діячів культури (Д. Б. Кабалевський, Б. М. Неменський, В. А. Сухомлинський, Л. Н. Толстой, К. Д. Ушинський) вказують на особливе значення в цьому відношенні молодшого шкільного віку. Особливості дітей цього віку є найбільш сприятливими для формування в них естетичної культури. Доведено, що недоліки в естетичному розвитку молодшого шкільного віку часто виявляються такими, які не можна заповнити навіть за умов систематичної роботи у середніх та старших класах [6, с. 32].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Нині в Україні спостерігається соціальне оновлення, яке передбачає активізацію духовного потенціалу народу. Це спонукає систему освіти шукати інноваційні підходи до процесу розвитку естетичної культури особистості, зокрема в загальноосвітніх навчальних закладах. Необхідність у принципово новому здійсненні естетичного розвитку школярів підкреслюється у державних документах, що регламентують процес удосконалення освіти. Так, на відміну від традиційного підходу до естетичного розвитку школярів, Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається реалізація принципу "інтеграції різних видів мистецтв та означення художньої культури як системи скоординованих знань, опанування яких необхідно для формування у свідомості учнів цілісної художньої картини світу в полікультурному просторі". Отже, сучасна освіта вимагає осмислення і творчого впровадження прогресивних концепцій художньо-естетичної педагогіки [2, с. 65].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної роботи є доведення необхідності естетичного виховання молодших школярів у навчально – виховному процесі загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Естетичне виховання є невід'ємною частиною гармонійного розвитку кожної дитини. Естетичне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси. «Краса, – могутній засіб

виховання чутливості душі, – писав видатний український педагог Василь Олександрович Сухомлинський. – Це вершина, з якої ти можеш побачити те, чого без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення і натхнення ніколи не побачиш. Краса – це яскраве світло, що осяває світ. При цьому світлі тобі відкривається істина, правда, добро; осяяний цим світлом, ти стаєш відданим і непримиреним. Краса вчить розпізнавати зло і боротися з ним. Я б назвав красу гімнастикою душі, вона виправляє наш дух, нашу совість, наші почуття і переконання. Краса – це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому так чи інакше ставишся сам до себе» [3, с.121]. В наш час проблема формування естетичної культури, розвитку особистості, формування естетичних почуттів школярів є одним із важливих завдань, які постають перед загальноосвітньою школою. Естетичне виховання здійснюється комплексом засобів. Велике значення має матеріальна база школи, декоративне оформлення приміщень, благоустрій пришкольної садиби, оформлення кабінетів і лабораторій, коридорів, інших приміщень. Не випадково у навчально-виховних закладах, якими керував А.С.Макаренко, відвідувачі відзначали безліч квітів, блискучий паркет, дзеркала, білосніжні скатерки в їдальнях та ідеальну чистоту в приміщеннях. Особливе значення естетики побуту, в естетичному вихованні відзначає Артеменко Н. М. в своїй роботі про естетичне виховання школярів. "Естетика шкільного побуту – це обстановка класів, кабінетів, залів, коридорів і т.п. Убрання вестибюля, оформлення загонового кута, стендів – все це або мовчазні помічники педагога в естетичному, а, отже, і в етичному вихованні школярів, або його вороги" [1, с. 14].

Естетичний розвиток особистості починається в ранньому дитинстві. Щоб доросла людина стала духовно багатого, треба звернути особливу увагу на естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку. У молодшому шкільному віці формуються основи потреб і смаків, народжується любов до мистецтва, заявляють про себе творчі здібності, якими різною мірою наділена кожна дитина. Для їх реалізації необхідне правильно організоване виховання і навчання, яке враховує особливості віку, індивідуальність.

Однією з особливостей молодшого шкільного віку є перехід дитини до школи. У неї з'являється новий провідний вид діяльності – навчання. Головною людиною для дитини стає вчитель. Для дитини у початковій школі вчитель – найголовніша людина. Все для неї починається з учителя, який допоміг подолати перші важкі кроки в житті. Через нього діти пізнають світ, норми суспільної поведінки. Становлення духовного досвіду особистості безпосередньо пов'язане із розвитком суб'єктивності, що є обумовленою віковою динамікою організації внутрішнього світу молодшого школяра та його відношень із зовнішньою дійсністю. Молодший шкільний вік є періодом входження в соціальну зрілість. На цьому етапі активно формується світогляд, розвиваються емоційно-вольова, пізнавальна сфера дитини, набувається досвід спілкування, закладаються основи відповідальної поведінки [5, с. 24].

Творчий потенціал особистості засобами мистецтва розкривається у процесі: споживання творів мистецтва; надбання мистецтвознавчих знань; власної творчості в сфері мистецтва. Естетичне виховання в молодших класах реалізується, перш за все, на уроках мистецтва, музики, трудового навчання.

Під час естетичного виховання треба враховувати й те, що важливою є фіксація самого факту включення учнів в ту чи іншу художню діяльність. Якщо діти спілкуються з мистецтвом досить випадково і без внутрішньої потреби, то така художня діяльність небагато чого дає особистості. Художньо-естетична підготовка передбачає оволодіння системою загально мистецтвознавчих понять, що необхідно для оцінки художніх явищ. У окремих класах у дітей вже з першого року навчання зникає інтерес до прекрасного, знижується багато критеріїв естетичного розвитку. У той самий час спеціальні дослідження доводять, що за відповідної роботи у молодших школярів вдається сформувати досить високий рівень музичного сприйняття, тонке розуміння краси художнього слова, здатність бачити у картині предмет мистецтва. Усі ці факти дозволяють нам сказати, що причиною низького рівня естетичного розвитку дітей 1-3 класів є не особливості їх віку, а малоефективні методи роботи педагогів, класних керівників. Таким чином, у сфері естетичного виховання можливості учнів 1-3 класів явно занижуються. Підміна теоретичних знань розрізненими відомостями призвела до того, що любов учнів до мистецтва не розвивається, не стає глибшою рік за роком. Отже,

образотворче мистецтво, музика, співи, а в значній мірі і читання досі залишаються предметами, головна задача яких полягає у прищепленні відповідних навичок.

Формування естетичних умінь і навичок виявляється в такій організації навчання, при якій учні могли б відтворювати у своїй пам'яті вивчений раніше матеріал та користуватися їм як з навчальною, так і з практичною метою.

Особливе місце в організації художньо-естетичного розвитку особистості належить принципу наочності. Як відомо, у початковій школі використовується різний наочний матеріал: від натуральних предметів та їхніх зображень до графічних моделей процесів і явищ. Наочність - обов'язкова умова повноцінного навчання та виховання, що сприяє пізнанню суті явищ, виявленню його характерних властивостей і закономірностей. Вона покликана поєднувати адекватне відображення і простоту сприймання творів мистецтва, за допомогою моделі суттєвих їх рис забезпечити чуттєве сприймання пізнавального матеріалу. Педагогічна модель естетичного виховання вимагає відповідного узгодження мети, завдань та змісту предметів естетичного циклу на основі синтетичного підходу з широким використанням міжпредметних зв'язків. На відміну від традиційного підходу – від живого споглядання до абстрактного мислення і від нього до практики, "синтетичний" принцип вимагає у навчальному процесі йти від цілого, від розуміння суті та смислу. Таким чином, як підкреслює В. Орлов, у процесі пошуків смислу учень мислить, рухається "від однієї вершини естетичного пізнання і самопізнання до іншої" [2, с. 66-67].

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, дуже важливим питанням сьогодення є прищеплення естетичних засад школярам. Проте найбільш вдалими це буде у роботі із молодшими школярами, бо особливостями цього віку є сприятливість, емоційність, в них дуже гарно розвинена уява. У цьому віці превалює практичне, предметно-образне мислення. Все це робить процес прищеплення естетичних засад простішим. Проте, вчителям слід звертати належну увагу на реалізацію цього завдання. Інакше, пропустивши це у молодшому шкільному віці, прагнення до пізнання естетичного може зруйнуватися.

Список використаної літератури

1. Артеменко М. М. Природа і естетичне виховання учнів: навч.-метод. посіб. / М. М. Артеменко. – К.: Рад. шк., 1984. – 80 с.
2. Голінська Т. М. Основні положення естетичного розвитку молодших школярів засобами поєднання різних видів мистецтва / Т. М. Голінська // Педагогіка. – 2009. - № 2-3. – С. 65-67
3. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. педагогічних навч. закл. – [2-е вид.] / І.В.Зайченко. - К., 1995. – 528 с.
4. Кондратенко Г. П. Сутність та структура естетичного світосприйняття особистості у психолого-педагогічному аспекті / Г. П. Кондратенко // Освіта на Луганщині: наук. –метод. журн. – 2004. – № 1. – С. 63-64.
5. Кравчук Л. Естетичні норми: соціально-психологічний інструмент впливу на віковий розвиток відповідальної поведінки молодших школярів / Л. Кравчук // Рідна школа. – 2006. - № 9. – С. 24
6. Русакова Т. Г. Становление духовного опыта личности в младшем школьном возрасте / Т. Г. Русакова // Педагогіка. – 2009. - № 2. – С. 32

Стаття надійшла до редакції 13.02.2012.

Е. Р. Медведева. Эстетическое воспитание младших школьников в учебно-воспитательном процессе общеобразовательной школы.

Рассмотрено возникновение и становление проблемы эстетического воспитания младших школьников в учебно-воспитательном процессе общеобразовательной школы. Показан процесс художественно-эстетического воспитания младших школьников с помощью изобразительного искусства, музыки, литературы. Проанализированы проблемы и недостатки эстетического воспитания детей младшего школьного возраста.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, младший школьник, учебно-воспитательный процесс, общеобразовательная школа, изобразительное искусство, эстетическая культура, духовный опыт личности, творчество.

H. Medvedeva. Aesthetic Education of Young Learners in Educational Process of a Comprehensive School.

The origin and formation of the problem dealing with the aesthetic education of young learners in educational process of a comprehensive school were examined. The process of the artistic and aesthetic education of young learners by means of fine art, music and literature was revealed. The problems and shortcomings of young learners' aesthetic education were analyzed.

Keywords: *aesthetic, education, young learner, educational process, comprehensive school, fine art, aesthetic culture, the personality's Christian experience, creative work.*